

BYGGNADS VÅRDS FÖRENINGEN

2024-10 -16

Till Klimat- näringslivsdepartementet

E-post:

kn.remissvar@regeringskansliet.se

(pdf och wordformat)

bastian.ljunggren@regeringskansliet.se

*Rapport om Sveriges genomförande av Århuskonventionen. Remissvar.
Dnr: KN2024/01733.*

Svenska Byggnadsvårdsföreningen, SBF, har fått rubricerade rapport på remiss med begäran om svar senast den 4 december 2024.

SBF är en oberoende, ideell miljöorganisation med cirka 6000 medlemmar som grundades i samband med det av Europarådet utlysta byggnadsvårdsåret 1975. Föreningens ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård, byggnadskultur och hållbart byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv som resurs i samhällsutvecklingen samt att främja god kvalitet i nutida stadsplanering. Miljöskyddsintresset för kulturarvet är styrande för all verksamhet i föreningen. Föreningen uppfyller kraven för en sådan icke-statlig miljöorganisation som anges i 16 kap 13 § miljöbalken och är således en representant för "den berörda allmänheten" som enligt Århuskonventionen ska ha rätt att delta i beslutsprocesser och rätt att föra talan mot besluten.

Rapporten innehåller svar på ett antal frågor om hur Sverige har genomfört bestämmelserna i Århuskonventionen enligt det åliggande Sverige har som part i konventionen. SBF har följande kommentarer utifrån sitt verksamhetsområde:

Sammanfattning

- Ett bra beslutsunderlag i form av kulturmiljöutredningar är en förutsättning för en meningsfull prövningsprocess där möjlighet ges för allmänheten till insyn och påverkan. SBF anser att det ofta råder sådana brister i miljökonsekvensbeskrivningarna och antikvariska utredningar att denna förutsättning saknas. Miljöbedömningen missbrukas i stället för att användas som ett objektiva verktyg för prövningen. Detta rådande systemfel innebär ett hinder för genomförande av punkterna i artikel 6.
- SBF bedömer att rivningar ofta kan ha betydligt större negativa konsekvenser för kulturarvet än ett bygglov och att miljöorganisationer därför bör ha tillgång till rättslig prövning enligt artikel 9. Med hänvisning till en dom i Högsta Domstolen 2023-11-17 (Mål nr Ö 7708-22) anser SBF att 13 kap 12 § i plan- och bygglagen bör kompletteras med rätt att överklaga rivningslov, som ska föregås av en bedömning av om åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

SBF:s synpunkter

SBF har en omfattande verksamhet vad gäller yttranden under planprocesser men även i bygglovs- och rivningslovsärenden. I vissa fall utnyttjar SBF sin talerätt och överklagar ärenden till högre instans, varav i många fall med positivt utfall för skydd av kulturmiljövärden. SBF anser att det formella regelverket för talerätten numera fungerar i huvudsak väl för föreningen enligt Århuskonventionens avsikt. SBF vill dock påpeka några omständigheter som utgör hinder för allmänhetens möjligheter att påverka den rättsliga prövningen enligt innebörden i konventionen.

Artikel 6, Allmänhetens deltagande i beslut om vissa verksamheter

SBF konstaterar att det saknas svar under punkten *Beskriv eventuella hinder i genomförandet av punkterna i artikel 6 (s 43)*. Ett villkor för en meningsfull prövningsprocess, där möjlighet ges för allmänheten till insyn och påverkan, är ett bra beslutsunderlag. SBF anser att det ofta råder sådana brister i miljökonsekvensbeskrivningarna att denna förutsättning saknas. Detta innebär ett hinder för genomförande av punkterna i artikel 6.

- Miljökonsekvensbeskrivningarna och antikvariska utredningar innehåller som regel omfattande analyser av påverkan på kultur- och naturvärden. En självklar slutsats av analysen om påtaglig skada på riksintresse eller för Nationalstadsparken i strid med lagen vänds dock ofta i sin motsats.
- Alternativ att inte genomföra projekten (nollalternativ) framställs som orealistiska.
- Kumulativa effekter beaktas inte i analyserna.
- Kultur- och naturvärden ses inte som en tillgång, utan som hinder att övervinna för att inte projekten ska stoppas.

Sammanfattningsvis missbrukas miljöbedömningen i stället för att användas som ett objektiva verktyg för prövningen.

Objektivitet saknas således ofta i miljöbedömningar och konsekvensbeskrivningar. Detta beror i många fall på att handlingarna upprättas av konsultföretag på uppdrag av kommun eller byggherre, som är helt inställda på att genomföra projekten. Eftersom konsultföretagen är angelägna att tillgodose uppdragsgivarens önskemål och få goodwill inför kommande uppdrag råder ett beroendeförhållande. Det saknas också i många kommuner förståelse för vikten av att värna kommunens kulturmiljövärden och kunskap om gällande regelverk. Detta bekräftas av Riksantikvarieämbetets utredningar om planerings- och byggprocesser där det bland annat framkommit att två av tre kommuner saknar de förutsättningar som behövs för att ta hänsyn till kulturvärden enligt nationella mål och lagar.

Det är ett stort problem att konsekvenserna av projekt på detta sätt inte redovisas öppet i beslutsprocesserna. Det saknas en opartisk kunnig part som ser till att miljökonsekvensbeskrivningens slutsatser inte förvanskas utifrån projektägarens partiska önskemål. I stället för en objektiv prövning, där analysen blir ett vasst verktyg, blir prövningen därför bara ett kvitto på att lagens formaliakrav följs. Det leder till att planer godtas och genomförs som skadar kulturmiljön i strid med lagstiftningen. Möjligheten att få beslut ändrade genom domstolsprövning minskar också när miljökonsekvensbeskrivningarna inte är transparenta. SBF vill påtala detta systemfel som förhindrar Århuskonventionens syfte att viktiga

avvägningar mellan motstående allmänna intressen sker på ett rättssäkert sätt utifrån lagreglerna i en meningsfull demokratisk process.

Artikel 9, Tillgång till rättslig prövning

SBF vill här nämna en dom i Högsta Domstolen 2023-11-17 (Mål nr Ö 7708-22). Målet gällde frågan om bland annat Svenska byggnadsvårdsföreningen och Samfundet S:t Erik har rätt att överklaga kommunens beslut om rivningslov. Domstolen konstaterade att det vid beslut om rivningslov, liksom vid detaljplanebeslut och beslut om bygglov, kan bli aktuellt att beakta hänsynstaganden som mer tydligt är relaterade till kulturmiljön. Domstolen uttalade att ”Beslutet angår därmed föreningarna och de har därför klagorätt med stöd av 13 kap. 8 § plan- och bygglagen och 42 § förvaltningslagen”.

SBF bedömer att rivningar ofta kan ha betydligt större negativa konsekvenser för kulturarvet än ett bygglov. SBF har vidare i flera fall konstaterat att när detaljplanering sker av ett område som innehåller kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, med förutsättningen att de värdefulla byggnaderna rivs för att kunna genomföra planen, fattar kommunerna ibland rivningsbeslutet innan detaljplaneringen genomförs. Med hänvisning till Högsta Domstolens dom anser SBF därför att allmänhetens tillgång till rättslig prövning av rivningslov av kulturhistoriskt värdefulla byggnader bör säkras i lagen. SBF anser att 13 kap 12 § i plan- och bygglagen bör kompletteras med rätt att överklaga rivningslov, som ska föregås av en bedömning av om åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan

Ulrika Lindh
Ordförande

Stephan Fickler
Verksamhetsledare

Kristina Berglund
Adjungerad styrelseledamot